

Jadwiga Uchyła-Zroski

Wprowadzenie

Wartości w muzyce 6, 9-12

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wprowadzenie

Obecnie, biorąc pod uwagę rozwój cywilizacji, nie można zamknąć sztuki współczesnej w jednolitych formułach czy stałych granicach wypowiedzi artystycznej. Sztuka poprzez dzieła artystów reaguje na ogromny potencjał możliwości i zagrożenia otaczającego świata. Z jednej strony jest kształtowana pod wpływem współczesnych trendów artystycznych, bogatego, szeroko rozumianego języka, z drugiej — dynamicznych zmian współczesności i ciągłych pogoni za tym, co nowe. Artyści dla swoich poszukiwań twórczych znajdują różne środki wyrazu, nowy materiał dźwiękowy i tematykę, by zaistnieć na „arenie artystycznej”. Jak twierdzi Irena Wojnar, „sztuka włączyła się w poszukiwania odpowiedzi na pytanie, kim jest człowiek, jaka jest prawda o człowieku, ukryta pod wielowarstwowymi pozorami. Równowaga między dążeniem do naśladowania a kreowania została zachwiana na korzyść tej ostatniej”¹. Sztuka współczesna ma swoisty język wypowiedzi, różnorodność formy i treść przekazu. Ryszard Solik wskazuje: „Sztuki nie można wyłączyć z tej sfery wpływów. Czegokolwiek byśmy nie mówili o specyficznej naturze przedmiotu artystycznego, o jego rzekomej nieuchwytności dla pojęciowych konkretyzacji, nie ma takiej możliwości. Język sztuki za każdym razem współokreśla i konstytuuje tożsamość dzieła”². Współczesny odbiorca sztuki zaskakiwany wielością wypowiedzi artystycznej jej twórców nieraz błądzi myślami, by ją zrozumieć i na swój sposób przeżyć. Henri van Lier wskazuje: „Dwóch rzeczy trzeba, żeby dana sztuka była zrozumiana: pewnego pojmowania sztuki w ogóle oraz pewnego oswojenia

¹ I. W o j n a r: *Trzy wymiary estetycznej samowiedzy człowieka. XXV lat pedagogiki kultury*. Cieszyn 1998, s. 43.

² R. S o l i k: *Sztuka jako interpretacja. Z problemów dyskursu artystycznego*. Katowice 2012, s. 165.

z właściwym epoce sposobem wyrażania”³. Uczestnictwo w kulturze jest źródłem nabywania wiedzy i doświadczania sztuki przez każdego człowieka. Miejscami tymi są sale koncertowe, teatry, media i środki masowego przekazu oraz mądrze realizowana edukacja artystyczna przez muzykę w szkolnych, pozaszkolnych i akademickich placówkach.

Tom szósty *Wartości w muzyce* z podtytułem *Muzyka współczesna — teatr — media* dopełnia myślenie o wartościach w muzyce zaprezentowane w poprzednich pięciu tomach. Wzorem poprzednich tomów publikacja ta składa się z trzech części. Pierwsza z nich to zbiór teoretycznych rozważań dotyczących sztuki i mediów, druga dotyczy doświadczania sztuki, jej wymiaru praktycznego (na estradzie, w operze, teatrze, podczas eliminacji festiwalowych czy podczas konkursów); z kolei trzecia część ma — jak w opublikowanych — wymiar edukacyjny.

Omawiane wartości muzyki są próbą ukazania ich obecności we współczesnych dziełach muzyki, operze, sztukach teatralnych. Publikacja ta jest bogata w treści poznawcze, uwagi wykonawcze dotyczące muzyki współczesnej, ale także zawiera rozważania o muzyce poprzednich epok z perspektywy współczesności. Porusza problem obecności muzyki w życiu człowieka zdrowego, jak również dotkniętego niepełnosprawnością.

Część I *Studia i rozprawy teoretyczne o muzyce i mediach we współczesności* zawiera osiem tekstów. Jolanta Szulakowska-Kulawik w dyskursie na temat polskiego postmodernizmu analizuje twórczość dwóch współczesnych kompozytorów: Wiesława Cieniały i Andrzeja Dziadka. Omawia ich poglądy estetyczne oraz dokonuje analizy wybranych utworów. Zagadnienie cytatu muzycznego jako sposobu komunikowania się kompozytora i odbiorcy podejmuje Bogumiła Mika. Wskazuje, że cytat muzyczny kompozytora współczesnego jest wykorzystany w konkretnych celach wyrazowo-znaczeniowych. Tekst Adrian Barskiej poświęcony został problemowi współczesnego artysty-twórcy w poglądach Igora Strawińskiego. Autorka analizuje między innymi: zależności twórcy i artysty, gustu i preferencji artystycznych, miejsca i roli krytyków muzycznych. Dwa teksty Joanny Schiller-Rydzewskiej mówią o twórczości kompozytorów współczesnych: Marka Czerniewicza oraz Augustyna Blocha, są próbą refleksji nad problemem technologii muzyki współczesnej w służbie duchowego posłannictwa kompozytora. Tekst Rafała Ciesielskiego mówi o korzyściach płynących z obecności jazzu w kulturze polskiej. Ciekawą analizę formalną kantaty Jana Sebastiana Bacha *Gottes Zeit ist die allerbeste Zeit (Actus tragicus)* BWV 106 w kontekście liczb i struktur matematycznych prezentuje Karol Medňanský. Ostatni tekst części pierwszej stanowi wypowiedź Janusza Morbitzera na temat

³ H. van Lier: *Demokratyczny zasięg sztuki współczesnej*. W: I d e m: *Nowy wiek*. Tłum. R. G o m u l i c k i. Warszawa 1970, s. 225. Zob. M. G o ł a s z e w s k a: *Kultura estetyczna*. Warszawa 1979, s. 81.

medialności człowieka ery cyfrowej. Wskazuje, że współczesny człowiek żyje w świecie mediów elektronicznych, stosuje je również każdy współczesny kompozytor, ale i wielu przedstawicieli innych profesji zawodowych. Autor definiuje nowe pojęcie medialności.

Część II, zatytułowana *Praktyka wykonawcza w teorii i działaniach artystycznych*, zawiera również osiem tekstów. Pierwszy, autorstwa Bogdana Goli, dotyczy magii dźwięku i obrazu na przykładzie spektakli operowych. Swe rozważania autor snuje w kontekście bogatych doświadczeń artystycznych, tj. zrealizowanych 27 sezonów artystycznych na stanowisku dyrektora Chóru Teatru Wielkiego — Opery Narodowej w Warszawie. Dowodzi, że dzieło operowe powstaje dzięki połączeniu różnych warstw znaczeniowych sztuki. Uniwersum fortepianu w muzyce współczesnej w kontekście refleksji aksjologicznych przytacza Agnieszka Kopińska. Kolejne cztery teksty mówią o praktyce dyrygenckiej w realizacji dzieł muzycznych. Bogata interpretacja teoretyczna zawarta została w artykule Małgorzaty Kaniowskiej, w którym autorka dowodzi, że właściwa interpretacja utworu musi współgrać z czasem powstania dzieła i wyrażać zamieszczone w partyturze treści muzyczne i ideowe. O interpretacji współczesnej muzyki litewskiej mówi Łucja Nowak na przykładzie utworu chóralnego *Lacrimosa* Mindaugasa Urbaitisa. Tradycja i nowoczesność stały się tematem artykułu Joanny Glenc w kontekście śląskiej pieśń ludowej *Już tu nocka* na 4-głosowy chór mieszany *a cappella* w opracowaniu artystycznym Jacka Glenca. Danuta Zoń-Ciuk analizuje twórczość współczesnego kompozytora Ryszarda Gabrysia i wskazuje na powiązania twórczości kompozytora z ziemią cieszyńską. Dwa kolejne teksty są przykładem upowszechniania muzyki współczesnej w środowisku społecznym. Urszula Mizia przytacza efekty działań międzynarodowego projektu Bielskiego Towarzystwa Muzycznego z partnerskim udziałem Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego pt. „Witold Lutosławski — kolory muzyki, kolory życia”. Natomiast Aleksandra Zeman w swoim artykule mówi o interdyscyplinarnych koncertach Chóru „Gloriam Dei” w ramach Beskidzkiego Festiwalu Nauki i Sztuki w Bielsku-Białej, odbywającego się w latach 2010—2013.

W części III, zatytułowanej: *Muzyka i teatr jako źródło wartości w edukacji artystycznej*, znajduje się osiem tekstów. Pierwszy z nich, autorstwa Jadwigi Uchyły-Zroski, nawiązuje do tegorocznych obchodów Roku Kolbergowskiego oraz ukazuje miejsce folkloru we współczesności. Anna Waluga z kolei rozważa problem kształcenia poczucia rytmu młodzieży szkolnej i omawia wybrane programy edukacji muzycznej oparte na treściach folkloru muzycznego. O ważnej roli wyobraźni w kształceniu ogólnym i muzycznym dziecka wypowiada się Marzenna Magda-Adamowicz. Wyobraźnia ściśle związana jest z interpretacją muzyki wokalne. Stanowi jej wspólne połączenie w działaniach edukacyjnych i artystycznych. Na temat metafory jako sposobu interpretacji zawartych treści w pieśni Wasilija Barwińskiego wspomina Lesya Lemekh. Ewa Kumik z kolei

w świetle przeprowadzonych badań własnych na temat sukcesów i niepowodzeń w kształceniu muzycznym w ocenie studentów wskazuje na aktualność problematyki we współczesnej szkole wyższej. Muzyka w pedagogice specjalnej jest ważnym środkiem oddziaływań terapeutycznych i wychowawczych. Na podstawie przeprowadzonych badań własnych Grażyna Durlow dowodzi postawionej tezy. Magdalena Micherda opisuje działalność Sceny Lalek „Bajka” w Czeskim Cieszynie i udowadnia, że jest to znaczący ośrodek upowszechniania kultury polskiej. Podobny temat o roli teatrów prywatnych w Polsce w latach 2009—2012 podjęła aktorka i scenograf Natalia Kubiak, na przykładzie cyklu przedstawień teatralnych *Gdzie Babroszki lecą w kosmos?* Analizuje cele edukacyjne teatrów jako instytucji ważnych w realizacji edukacji artystycznej. Tom kończy *Wykaz Autorów i ich publikacji w tomach 1—6 „Wartości w muzyce”*.

* * *

Tom szósty jest doskonałą okazją, by spojrzeć na całość wielotomowej publikacji i dokonania piszących w niej autorów. Mam świadomość, że nasze wydawnictwo nie wyczerpało w pełni problemu, ale wskazało, że wraz z upływem czasu i zmian rzeczywistości kulturowej, społecznej, ekonomicznej zmianom ulegają także wartości w muzyce, zmienia się bowiem człowiek i jego oczekiwania wobec sztuki.

Dziękuję wszystkim Autorom polskim i zagranicznym za współudział w tworzeniu projektu naukowo-badawczego pt. „Wartości w muzyce”. Wdzięczna jestem za twórcze myśli, żmudne poszukiwania dotąd nieodkrytych znaczeń wartości w muzyce. Dziękuję bardzo serdecznie Pani Redaktor mgr Katarzynie Więckowskiej za trud redagowania sześciu tomów i wszelkie dobro. Ponadto kieruję słowa podziękowań do Pana mgr. Piotra Cirbusa, za pracę nad edycją tekstów nutowych, oraz do Pana prof. Aleksandra Ostrowskiego — za opracowanie graficzne wszystkich tomów.

Dziękuję Recenzentom za uwagi i sugestie merytoryczne do kolejnych tomów, a także Profesorom z różnych ośrodków naukowych w Polsce i poza granicami, którzy wspierali mnie, przekazując bezinteresowne i życzliwe opinie o kolejno publikowanych tomach, czyli: Panu prof. zw. dr. hab. Lechowi Mokrzejkiemu (UG), Panu prof. zw. dr. hab. Kazimierzowi Denkowi (UP im. Adama Mickiewicza), Pani prof. Irenie Medňanskiej (UP z Prešova), pedagogom AM ze Lwowa.

Mam nadzieję, że „Wartości w muzyce” zainteresują nauczycieli akademickich kierunków muzycznych, pedagogiczno-artystycznych, studentów, animatorów sztuki muzycznej i szeroko rozumianej kultury.

Jadwiga Uchyła-Zroski